

M. A. LEVI, *Nerone e i suoi tempi*, ristampa con nota di aggiornamento, Milano, Istituto Editoriale Cisalpino-La Goliardica, 1973, XII + 234 p.

Publicată pentru prima oară în 1949 — dar nerecenzată în paginile Studiilor clasice — cartea profesorului Mario Attilio Levi a devenit de multă vreme una dintre lucrările importante asupra secolului I e.n. în general și asupra epocii lui Nero în particular. De aceea considerăm binevenită reeditarea ei.

Cartea începe de data aceasta cu o foarte interesantă notă recentă asupra căreia ni se pare necesar să zăbovim. Nu numai că M. A. L. întreprinde aici o judicioasă trecere în revistă a lucrărilor mai importante asupra timpurilor lui Nero — apărute după anul 1949 —, dar introduce și discută unele idei esențiale pe care i le-a sugerat îndelungata investigare a epocii în cauză. Semnalăm conceperea poeziei ca reflex psihologic, ca expresie spirituală a unei stări de fapt, corelată cu recunoașterea necesității înțelegerii în profunzime a literaturii epocii neroniene (p. V—VI). Se adaugă la aceasta aprecierea vieții culturale în conexiune strânsă — am spune dublă — cu demersurile politice ale vremii (p. X), ca și sublinierea influenței exercitate de grupul antonian, grup coerent, în cadrul domniilor iulio-claudiene (p. IX și XI). Sînt numai cîteva idei interesante, vehiculate în această prefată.

Textul reediat este în general cunoscut. Reamintim că M.A.L. începe cu un capitol introductiv consacrat izvoarelor, pentru a înfățișa apoi succesiv idealurile politice și viața culturală, începuturile principatului neronian, sfîrșitul concordiei ordinilor, politica externă, criza de autoritate. Înfațișarea faptelor este chiar mai cronologică decît lasă să se vadă această scurtă enumerare a titlurilor de capitole. La vremea sa, cartea lui M. A. L. a constituit de altfel cea dintîi sinteză asupra epocii neroniene, care să fi încercat o viziune coerentă a semnificațiilor ideologice. Așa cum se subliniază în nota introductivă „tutto non si riduce al conflitto, esistente ma non unico, fra il Cesare e il senato (p. VIII)”. Continuînd eforturile lui G. Schumann, profesorul Levi a subliniat importanța elementului greco-elenistic în concepțiile și acțiunile epocii neroniene: influență uneori contestată de alți cercetători, dar totdeauna fără argumente serioase. De altminteri, argumentațiile lui M. A. L. se prezintă totdeauna clare, construite cu remarcabilă sagacitate.

Desigur, imaginea literaturii și sensurilor ei apare relativ sumară. De asemenea, mult mai complexe decît în volum se prezintă sursele asupra timpului, cauzalitatea eșecului experienței lui Nero și evoluția acesteia din urmă: cercetările cele mai recente aduc noi argumente în favoarea reținerii anului 61 ca dată reală a cîștigării politice realizată de grupul diriguitor, care îl înconjură pe împărat. De aceea, ni se pare că o nouă ediție, care să modifice mai sensibil textul din 1949, n-ar fi inutilă, chiar dacă autorul nu ar mai considera-o oportună (p. XI).

În orice caz, sinteza lui M. A. L. a deschis noi drumuri cercetătorilor secolului I e.n., le-a oferit o bază temeinică și un indemn de a investiga sensul profund al evenimentelor anilor 54—68. De aceea lectura ei va fi totdeauna foarte utilă.

Eugen Cîrce

VASILE PÂRVAN, *Începuturile vieții romane la gurile Dunării*. Ediția a II-a îngrijită și adnotată de Radu Vulpe. București, Editura științifică, 1974, 274 p. în 16°.

Mai mult, poate, decît orice alt fost elev al lui Vasile Pârvan, profesorul Radu Vulpe, el însuși învățat cu faimă și continuator al lucrărilor înaintașului în domeniile arheologiei și istoriei vechi a Dobrogei, s-a ostenit să slujească amintirea neuitatului nostru dascăl, pomenindu-l în orice împrejurare și contribuind la răspîndirea scrierilor lui în marele public, citocodată traducîndu-le în limba noastră, alteori stăruind să se recreeze în condiții demne de conținutul lor excepțional. Din prima ordine de preocupări, merită amintită versiunea română a cărții din 1928: *Dacia. An Outline of the Early Civilizations of the Carpatho-Danubian Countries*, tipărită în 1937 sub auspiciile Asociației foștilor membri ai Școlii din Roma și de atunci reeditată în mai multe rînduri de Editura științifică din București. Din cea de-a doua, recenta republicare a lucrării care ne reține atenția, fără îndoială merită, ca și *Dacia*, unui mare succes de public, nu numai pentru felul cum e scrisă și care-o face accesibilă unui oricît de mare număr de cititori, dar și pentru conținutul care-i asigură pînă astăzi o neștirbită actualitate.

Sarcina asumată de noul editor al *Începuturilor* putea fi ori foarte dificilă, ori foarte lesnicioasă. Radu Vulpe a ales calea dintîi, în sensul că nu s-a mulțumit să trimită la tipar textul neschimbat al primei ediții, ci s-a ostenit să-l îmbunătățească potrivit unei concepții